

Aarhus
Symfoni
19/20 Orkester

Brahms & Bruckner

Først uden tøven

12. september 2019 kl. 19.30
Symfonisk sal • Musikhuset Aarhus

PROGRAM

Johannes Brahms (1833-1897)

Klaverkoncert nr. 1 (1859)

- 1 Maestoso
- 2 Adagio
- 3 Rondo: Allegro non troppo

48 min.

P A U S E

25 min.

Anton Bruckner (1824-1896)

Symfoni nr. 1 (1866)

- 1 Allegro
- 2 Adagio
- 3 Scherzo: Schnell – Trio: Langsamer
- 4 Finale: Bewegt, feurig

49 min.

Varighed i alt ca. 125 min.

MEDVIRKENDE

Leif Segerstam

DIRIGENT

Segerstams rolle som 1. gæstedirigent, de medfølgende koncertaktiviteter og indspilninger er gjort mulig med støtte fra *Det Obelske Familiefond* og *Augustinusfonden*.

Francesco Piemontesi

KLAVER

Jes Vang DESIGN & LAYOUT

Først uden tøven

af Christina Blangstrup Dahl

Musik af Brahms og Bruckner er store toner fra store mestre. Det er også to komponister, der havde et anstrengt forhold til hinanden – eller rettere: Det havde deres tilhængere. Samtidens musikmiljø var splittet op mellem Wagner og Brahms. Bruckner blev – formodentlig ganske uforvarende, eftersom han ikke gik op i ret meget andet end sin musik – grundigt fanget på Wagner-siden, eftersom han var en stor tilhænger af komponisten. Det medførte en musikologisk polemik, der får vore dages væbnede konflikter til at fremstå ganske tilforladelige. Blandt våbnene var blandt andet Brahms' udødelige karakteristisk af Bruckners symfonier som ”symfoniske kongeboaer”.

Brahms Klaverkoncert nr. 1 i d-mol, op. 15

”Maestoso”, altså majestætisk har Brahms kaldt sin første klaverkoncert – og det er præcis, hvad musikken er. Vi får faktisk næsten en hel symfoni, før klaveret kommer ind! Nå ja, eller i hvert fald fire minutters orkestermusik – men det kan også være lang tid, når man sidder og venter på at komme til at spille.

I det hele taget er koncerten stor – med en længde på omkring 50 minutter er den længere end mange symfonier. Hvilket er en kende ironisk i sammenhængen: Brahms begyndte nemlig

at skrive musikken til denne koncert, da han lagde arbejdet med den første symfoni til side – fordi han mistede modet til at skrive noget så stort som en symfoni i skyggen af Beethoven. For ganske vist kender vi især Brahms som orkesterkomponist i dag, men på dette (tidlige) tidspunkt i hans karriere skrev han især musik for soloklaver. I stedet for symfonien kastede han sig derfor over noget mere overkommeligt, nemlig en sonate for to klaverer. Det er musikken herfra, der – sammen med en hel del nyt materiale – endte med at blive til den første klaverkoncert.

Det skete imidlertid først efter en lang tilbivelsesproces, hvor koncerten først var en sonate for to klaverer, undervejs forvandlede sig til en symfoni og endte som en klaverkoncert. Det er en proces, der i høj grad blev påvirket af Brahms' venskab med violinisten Joseph Joachim, en af samtidens største stjerner, der introducerede den unge Brahms til Robert og Clara Schumann. Undervejs i kompositionen af den første klaverkoncert udvekslede Joachim og Brahms mere end tyve breve, og Joachims kommentarer til koncerten var både detaljerede, gennemtænkte og opmuntrende. Også Clara Schumann var positivt indstillet, og til en prøve ni måneder før premieren skrev hun: ”Næsten hele koncerten lyder smukt; nogle steder endog smukkere end Johannes selv forestillede sig eller forventede.”

De første par opførelser var dog ikke den store succes. Især ikke den anden opførelse med Gewandhaus-orkestret i Leipzig, hvilket Brahms aldrig helt tilgav det gode publikum i Leipzig – og af gode grunde blev nedtrykt over: ”Jeg prøver mig jo bare frem og er stadig ved at finde min egen vej. At de ligefrem hyssede ad mig var nu alligevel for meget,” sagde han bedrøvet. Bedre gik det heldigvis til tredje opførelse i Hamburg, men det var en enlig svale. Næste gang opførte Clara Schumann koncerten: ”Jeg var bestemt det lykkeligste menneske i salen – musikken overvældede mig fuldstændig.” Desværre var hun den eneste: ”Publikum forstod ingenting og følte ingenting; ellers ville de have vist værket respekt,” tilføjede hun.

Koncerten er højdramatisk musik. I slutningen af første sats udfordrer klaveret orkestret selv til en dyst på styrke og intensitet – en duel, der ender uafgjort. I denne koncert er solist og orkester således ligeværdige partnere, hvilket klaveret naturligtvis (som henvend det eneste soloinstrument) kan opnå, ganske enkelt fordi det har styrken til det. Men ligeværdigheden opstår nu ikke kun på grund af klaverets pondus, men også på grund af Brahms’ vilje til at få solist og orkester til at fremstå ligeværdige. I andre romantiske komponisters solokoncerter ledsager og underkaster orkestret sig ofte solisten. Hos Brahms fremstår selv nogle af hans meget store værker mest af alt som kammermusik.

I denne koncert står de to enheder dog langt oftere i modsætning til

hinanden end i eksempelvis den anden klaverkoncert, som trods sit omfang er næsten kammermusikalsk i natur. Den første klaverkoncert er i modsætning hertil langt mere konfrontatorisk, og første sats ender, som om jorden selv er gået under. Det kan godt være, at Brahms’ og Wagners tilhængere var i totterne på hinanden. Men faktisk kan man godt argumentere for, at Brahms i denne sats udvider sonatesatsformen i en grad, der baner vejen for Bruckners ”symfoniske kongeboa”, som Brahms med et lige dele ondt og rammende udtryk kaldte Bruckners symfonier. Og Bruckner selv var i hvert fald begejstret for klaverkoncerten. ”Dös is a Sinfoniethema,” sagde han om indledningen på sit østrigske tysk.

”Benedictus qui venit in nomine Domini” – “velsignet være den, der kommer i Herrens navn”. Sådan skriver Brahms i noderne over den anden sats. Der er en del tvivl om, hvad denne sætning hentyder til. Den mest indlysende, nemlig en religiøs fortolkning, er ikke voldsomt sandsynlig; Brahms var nemlig ikke så religiøs, at det gjorde noget (faktisk overhovedet ikke, hvis man skal dømme ud fra komponistens kommentarer til sit rekviem). Et forslag er, at det hentyder til Clara Schumann – et andet, at det hentyder til Robert Schumann, som Brahms ofte kaldte for ”Domini”.

Religiøs eller ej; musikken er billedskøn, som en solopgang til en varm og lys dag efter den foregående sats’ natlige heksedans. Musikken er rolig

og drømmende, og Clara Schumann kaldte satsen for ”udsøgt og smuk”.

Tredje sats viser måske mere end noget andet, at dette er en koncert, der er skrevet af en 25-årig. Her er en energi og vitalitet – næsten vildskab – som vi ikke oplever så mange andre steder i Brahms’ værker. Det er for øvrigt ikke en kritik af hverken dette eller senere værker; det er jo netop i kontrasten til de senere og mere modne værker, at ungdomsværker for alvor bliver interessante.

Og symfonien? Det skulle såmænd tage Brahms tyve år mere, før han fik færdiggjort sin første symfoni. Indtil da måtte lytterne nøjes med blandt andet den første klaverkoncert – og den er da heller ikke meget mindre i omfang og betydning end de fleste symfonier. Det må i meget høj grad siges at være et ungdomsværk, der peger fremad.

Et aldeles fascinerende nyere kapitel i koncertens historie er for øvrigt skandalen omkring Glenn Goulds opførelse af koncerten med New York Philharmonic og Leonard Bernstein i 1962. Her eksperimenterede Glenn Gould i så høj grad med især tempoet, at Leonard Bernstein før koncerten holdt en tale til publikum om kunstneriske visioner – og om, hvem der egentlig bestemmer til en koncert. Koncerten er offentligt tilgængelig eksempelvis på YouTube og kan anbefales – både for at høre en stor pianists meget personlige fortolkning og en lige så stor(sindet) dirigents overvejelser om den.

Og til sidst et musikalsk staldtip til denne koncert: Lyt efter horn og pauker! Brahms var specielt interesseret i de to instrumentgrupper, og deres stemmer er både udfordrende og betydningsfulde.

Bruckner **Symfoni nr. 1 i c-mol, WAB 101**

”Det kække fruentimmer”. Det lyder ikke som et tilnavn, som en musikformidler med respekt for sig selv ville finde på at kalde nogen som helst symfoni – og da slet ikke en af Bruckner. Men det var ikke desto mindre det kælenavn, som Bruckner selv gav sin første symfoni.

Og rigtigt er det da også, at den første symfoni er af en lidt kækkere karakter end komponistens øvrige værker (hvilket imidlertid, tyngden i Bruckners musik taget i betragtning, måske ikke siger så meget).

Faktisk er symfonien slet ikke den første, men (som så ofte i musikhistorien) den første, som komponisten selv anså for værdig til at få et nummer. Således er der både en symfoni nr. ”00” og en ”0” før denne symfoni.

Noget ungdomsværk er den således ikke. Bruckner var en moden mand, før han for alvor helligede sig komponistgerningen frem for sit arbejde som organist (han blev anset for at være en af verdens bedste organister på dette tidspunkt). Det afgørende punkt for ham var, da han hørte Wagners *Tannhäuser* i 1863 og blev voldsomt fascineret af Wagners brug af orkestret (operaplots bekymrede han sig derimod ikke om; da

han nogle år senere så *Götterdämmerung* undrede han sig over, hvorfor i alverden en kvinde blev brændt til sidst).

Helt fra de første toner i første sats er det tydeligt, at vi er i et tidligt værk af Bruckner. Orkesterklangen er stor, men den er agil og ikke så bastant, som den bliver i de efterfølgende symfonier. Stor er Bruckner dog allerede her; han bruger således tre temaer og nøjes ikke med de to, som Bruckners forgængere Beethoven, Schumann og Mendelssohn ellers brugte i sonatesatsformen – den mest fremherskende form i en symfoni hidtil. Kongeboa eller ej; Bruckner er allerede i gang med at udvide symfoniens omfang, teknisk såvel som dramatisk.

I modsætning til eksempelvis den fjerde symfoni, som vi spillede i sidste sæson, har træblæserne en fremtrædende rolle i anden sats, og klangbilledet er – selvom det er imponerende – trods alt ikke så massivt, som det bliver i komponistens senere værker. Men det er jo også komponeret af en ung mand på 41 år. Musikken er dybfølt, seriøs og intens.

Efter en ganske kort tøven går det videre med scherzoen – en djærv sag, hvor Bruckners kælenavn for symfonien giver lidt mere mening. I hvert fald hvis vi minder os selv om, at i Bruckners verden er ”kæk” ikke helt det samme som hos andre komponister: Alting er relativt. Rigtig letbenet bliver Bruckner bare aldrig, trods jagt-agtige hornsignaler og lette korte noder i strygerne. I stedet er der noget heksekedel over satsen, som om djævelen selv lytter

med. Senere i livet sagde Bruckner om denne symfoni: ”Aldrig siden har jeg været så dristig og frygtløs.”

Sidste sats har tilnavnet ”bevæget, ildfuld”, og messingblæsernes gjaldende fanfare giver da også satsen en begyndelse med en størrelse af den slags, som Bruckner-elskere vil nikke genkendende til. Men faktisk er det den eneste slutsats i Bruckners symfonier, som begynder kraftigt. Rytmen i strygerne nedenunder messingblæsernes tema understøtter det voldsomme udtryk, og satsen er præget af fremdrift og knapt (men omhyggeligt) kontrolleret vildskab.

Symfonien er voldsom og voldsomt billedskabende musik; det er ikke underligt, at filmkomponister sidenhen er blevet inspireret af Bruckners musik. Han er ganske enkelt en mester i ikke blot at skabe majestætisk musik, men også i at opbygge spænding i musikken. I den første symfoni er klangen desuden mere fleksibel end i senere symfonier. Med andre ord virker det, som om denne symfoni rent faktisk er skrevet til et symfoniorkester – og ikke til et orgel, som man godt kan få indtrykket af i de senere symfonier.

Den omhyggelige læser af programnoter vil erindre, at Bruckner-symfonier findes i et utal af udgaver, og ofte bliver flere af dem stadig spillet. Det er også tilfældet med den første symfoni. Ved denne koncert spiller vi 1866 Linzer-udgaven – som ikke er færdiggjort i Linz og ej heller i 1866, men i stedet i Wien i 1877 og revideret i 1884. Vi spiller således en re-

vision af en revision, der er opkaldt efter et forkert sted og et forkert årstal. Af og til er musikhistorie noget rod. Til gengæld er det denne version, som kommer

tættest på at være et gennearbejdet ungdomsværk – og det er jo netop koncertens tema. Desuden er denne version bedre, så valget er ikke så svært.

**Fra ungdom til manddom –
Brahms' første klaverkoncert**

Schumanns sindssygdom og Beethovens 9. symfoni virkede som katalysatorer for det værk af Brahms, som mere end noget andet markerer overgangen fra ung og lovende kunstner til en af musikhistoriens største komponister.

Læs Peer Kjær Andersens gennemgang af Brahms *Klaverkoncert nr. 1* på vores hjemmeside under ”Baggrundshistorier”.

WWW.AARHUSSYMFONI.DK

Leif Segerstam DIRIGENT

Leif Segerstam er født i 1944. Han er uddannet på Sibelius akademiet som violinist, pianist og dirigent. Efterfølgende har han studeret direktion på Julliard School of Music i New York.

Listen af orkestre Segerstam har været tilknyttet er alenlang. Bl.a. har han været chefdirigent for Helsinki Filharmonikerne, DR Symfoniorkester og det østrigske radioorkester, samt gæstedirigent for orkestre som Chicago Symphony og Los Angeles Filharmonikerne. Han er professor ved Sibelius akademiet i direktion – og listen af prominente elever er, ikke overraskende, også lang.

Den fuldfede romantiske orkesterklang, det nye og det nordiske står Leif Segerstams hjerte nær. Det afspejles tydeligt af en lang liste af indspilninger: Referenceindspilninger af det nordiske standardrepertoire – Jean Sibelius' og Carl Nielsens symfonier – overdådigt

perspektiveret af ny orkestermusik af finnen Einojuhani Rautavaara, svenskerne Karl-Birger Blomdahl, Allan Petterson og danske Per Nørgård. Dertil indspilninger af klassikerne Brahms, Mahler, Schnittke, Corigliano, m.fl. Alt sammen præget af stor musikalsk indsigt og smittende livskraft.

Udover sin rolle som dirigent er Leif Segerstam en komponist med et svimlende antal orkesterværker på CV'et – i skrivende stund 327 symfonier – og ikke overraskende har han også modtaget Nordisk Råds Musikpris (1999) for sit utrættelige virke for Nordisk musik.

I 2018 skrev Segerstam en treårig kontrakt med Aarhus Symfoniorkester om stillingen som 1. gæstedirigent, og publikum kan se frem til en række intense og medrivende koncerter i løbet af de tre sæsoner, Segerstam er i Aarhus.

Francesco Piemontesi KLAVER

Francesco Piemontesi er en pianist, der især er kendt for sine fortolkninger af Mozart og det tidlige romantiske repertoire samt det 19. århundredes og 20. århundredes repertoire som Brahms, Liszt, Dvořák, Ravel, Debussy og Bartók. Han har optrådt med orkestre over hele verden som Gewandhausorchester, London Philharmonic, Münchner Philharmoniker, Orchestre National de France og London Symphony Orchestra med dirigenter som Zubin Mehta, Vladimir Ashkenazy og Charles Dutoit.

Herudover er han en ivrig kammermusiker og spiller med en række partnere – Leif

Ove Andsnes, Yuri Bashmet, Renaud og Gautier Capuçon og Emmanuel Pahud. Han har givet solokoncerter i sale som Londons Wigmore Hall, Concertgebouw i Amsterdam, Philharmonie Berlin, Carnegie Hall i New York samt Konzerthaus og Musikverein i Wien. Han er desuden en hyppig festivalgæst og har indspillet en række CD'er, blandt andet med musik af Debussy, Mozart, Schumann og Dvořák.

Siden 2012 har Piemontesi været kunstnerisk leder af Settimane Musicali di Ascona.

KONCERTBESÆTNING

VIOLIN I

Ian van Rensburg /
Cristian Chivu Ivan
Tue Lautrup
Hanne Holt Nielsen
Thea Clemson Andersen
Todd Cadieux
Katrin Djordjevic Sønnichsen
Matthias von Niessen
Matthias Gahl
Nadia Kornilova
Thomas Eisner, assistent
Brigid Leman, assistent

VIOLIN II

Sarah Foldager
Birgitte Bærentzen Pihl
Marta Wisniowska
Erik Søndergaard Jensen
Vibeke Lund Nielsen
Charlotte Hald Lauridsen
Pernille Jönsson Nüchel
Jens Astrup
Peter Clemson Steensgaard, kontrakt
Karoliina Koivisto, assistent

BRATSCH

Luminita Marin
Christine Hagge Larsen
Nikolaj Lind Pedersen

Lars Kvist
Lise Pehrson
Eva Paulin
Ático Razera
Robert Karlsson, assistent

CELLO

Eugene Hye-Knudsen
Jens Lund Madsen
Ananna Lützhøft
Chiao-Hui Hwang
Fang-Yu Liang
Rebecca Fuglsig, assistent

KONTRABAS

David McIlpatrick
Erik B. Higgins
Frank Christensen
Poul Erik Jørgensen
Alf Brauer, kontrakt

FLØJTE

Lena Kildahl Larsen
Toril Vik
Judith Wehrle

OBO

Oliver Nordahl
Malene Bjerg Poulsen
Linnea Westblom, kontrakt

KLARINET

Mathias Kjøller
Vibeke Kærsgaard Lembcke
Kristian Flagstad

FAGOT

Justin Sun
Eric Beselin

HORN

Flemming Aksnes
Jari Kamsula
Carsten Adrian
Klaus Gottlieb
Susanne Skov, kontrakt

TROMPET

Kim Hansen
Anders Kildahl Larsen
Martin Schuster

BASUN

Wojciech Prokopowicz, kontrakt
Jesper Busk Sørensen, assistent

BASBASUN

Jens Vind

PAUKER

Nikolai Petersen, kontrakt

Vær med til at støtte

Aarhus Symfoniorkester

bliv medlem af
Aarhus Symfoniorkestets Venner

Husk at
venneforeningen
holder *gratis optakt*
for alle før hver
torsdagskoncert.

Se programmet på
www.asov.dk

Medlemskab giver
fri adgang til særlige
prøver/generalprøver,
gratis medlemsblad
samt uvurderlig støtte
til byens orkester.

Meld dig ind på
www.asov.dk

eller ved henvendelse til formand
Tove Christensen, dr. med.
asov.tc@gmail.com

Jyllands-Posten

God fornøjelse!

Bare koncentrer dig om musikken

Bagefter skal vi nok opdatere dig med
de **vigtigste nyheder**

Jyllands-Posten

LUK VELVÆRET IND I SÆSON 2019/20

Aarhus
Symfoni
19/20 Orkester

Tjajkovskijfestival, Mahlers 6., Verdis Requiem, Smetanas Mlýnský

aarhussymfoni.dk